

Ewa Zalewska-Śmigasiewicz

Udział polskiej Policji w misjach pokojowych ONZ i UE w Afryce

Polska jest jednym z nielicznych krajów, który może poszczycić się wyjątkowo długą tradycją udziału w międzynarodowych misjach pokojowych. Początkowo były to głównie misje wojskowe pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych. Pierwszym polskim kontyngentem wysłanym poza granice naszego kraju w ramach ONZ była Polska Wojskowa Jednostka Specjalna Doraźnych Sił Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie (PWJS). Był to kontyngent logistyczny Wojska Polskiego (POLLOG) oddelegowany w ramach sił pokojowych ONZ na Półwysep Synaj i Wzgórza Golan w latach 1973–1979¹. Należy jednak zaznaczyć, że według niektórych źródeł pierwszy udział Polaków w misjach międzynarodowych datuje się na rok 1953, gdy rząd PRL wysłał swych obserwatorów do Korei². Polska jest obecnie jednym z największych „udziałowców” w misjach pokojowych ONZ. Długi staż misyjny i nabyte doświadczenia sprawiły, że Polska jest chętnie widziana wszędzie, gdzie istnieje potrzeba wysłania „błękitnych beretów”.

Znacznie skromniej prezentuje się zaangażowanie w misjach pokojowych polskiej Policji. Symbolicznym jego początkiem był 27 marca 1992 roku, kiedy to wysłano pierwszą grupę 30 policjantów na tereny byłej Jugosławii w ramach operacji pokojowej Narodów Zjednoczonych UNPROFOR (*United Nations Protection Force*)³.

¹ <http://www.rezerwa.eth.pl/index.php?go=E05> (dostęp: 31.10.2010).

² Po zawarciu rozejmu w lipcu 1953 roku Polacy wchodzili w skład międzynarodowych komisji nadzorujących przestrzeganie zawieszenia broni. Łącznie służyło w nich ponad 1000 Polaków, <http://skmponz.w.interia.pl/misje.htm> (dostęp: 31.10.2010). Początki polskiej aktywności na rzecz stabilizacji sytuacji na Czarnym Lądzie sięgają 1968 roku, kiedy to Polacy wzięli udział w pracach OTN (*The International Military Observer Team in Nigeria*) w Nigerii, <http://www.dawodu.com/omoigui27.htm> (dostęp: 31.10.2010).

³ http://www.info.policja.pl/portal/inf/871/47732/Misje_pokojowe_informacje_ogolne.html (dostęp: 31.10.2010). Pierwszą operacją pokojową, w której uczestniczył międzynarodowy komponent policyjny, była Misja Obserwacyjna NZ w Republice Demokratycznej Kongo (ONUC) utworzona w 1960 r. Przełomowa pod względem skali zaangażowania sił policyjnych w działaniach pod egidą ONZ była dopiero misja UNTAG (Grupa Przejściowej Pomocy NZ dla Namibii) działająca w latach 1989–90. G. Ciechanowski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010, s. 43–44.

Na kontynencie afrykańskim funkcjonariusze polskiej Policji rozpoczęli służbę 14 stycznia 2003 r. w ramach I Polskiego Kontyngentu Policyjnego Misji Pokojowej Obserwatorów ONZ w Republice Liberii UNMIL (*United Nation Mission in Liberia*)⁴. Drugą misją na terenie Afryki, w której uczestniczyli polscy policjanci była misja UE w Sudanie.

Misje pokojowe – ogólna charakterystyka

Operacje pokojowe realizowane przez Narody Zjednoczone, a także przez regionalne i ponadregionalne organizacje działające na rzecz bezpieczeństwa zbiorowego są jednym ze sposobów rozwiązywania i stabilizowania konfliktów (zwłaszcza zbrojnych) występujących na arenie międzynarodowej. Jasne zdefiniowanie pojęcia misji oraz ich klasyfikacja nie jest zadaniem prostym. W literaturze znajdziemy szereg typów akcji sił międzynarodowych (wśród których można wymienić m.in. misje pokojowe, obserwacyjne, monitorujące, wojskowe, cywilno-policyjne, policyjne, akcje humanitarne czy też operacje stabilizacyjne). Gen. Franciszek Gągor w swojej pracy poświęconej tej problematyce wskazał na trzy cechy pozwalające odróżnić operacje pokojowe od innych działań o charakterze interwencyjnym⁵:

- utrzymanie lub przywrócenie pokoju jako długofalowy cel podejmowanej aktywności (bezpośrednim celem jest wsparcie działań dyplomatycznych w tworzeniu warunków dla zapobieżenia eskalacji konfliktu i jego rozwiązania przez zwaśnione strony);
- podejmowanie działań przez społeczność międzynarodową (zgodnie z prawem międzynarodowym, w szczególności z Kartą NZ);
- ograniczenie użycia sił zbrojnych (celem działań nie jest zniszczenie agresora, lecz przywrócenie *status quo ante*), co wiąże się również z czasowym charakterem udzielonego mandatu.

Najczęściej kojarzoną z misjami pokojowymi formą działań są operacje utrzymania pokoju (*peacekeeping operations*). Wiązą się one z koniecznością wcześniejszego stworzenia – z reguły na drodze dyplomatycznej – warunków do rozpoczęcia misji. Kluczowe znaczenie dla powodzenia tego rodzaju przedsięwzięć ma wcześniejsze doprowadzenie do wstrzymania działań zbrojnych oraz zagwarantowanie neutralności sił międzynarodowych. Jednym z przykładów takich operacji są misje obserwacyjne, obserwacyjno-monitorujące czy też obserwacyjno-nadzorcze⁶.

Innym rodzajem operacji mających na celu ustabilizowanie sytuacji konfliktowej są operacje wymuszania pokoju (*peace enforcement operations*), w których siły międzynarodowe odgrywają bardziej aktywną rolę, zmuszając strony konfliktu do zaprze-

⁴ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, Nr akt w GAP 5174/12 – informacja ONZ nadesłana do KGP podająca datę rozpoczęcia służby I Polskiego Kontyngentu Policyjnego w Liberii.

⁵ W związku z tym F. Gągor zaproponował zdefiniowanie operacji pokojowej jako „działań z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowanych przez społeczność międzynarodową w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu”, F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 52–54.

⁶ Zob. np. Cz. Kącki, *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003, s. 9–10 oraz B. Zdrodowski, M. Marszałek, *Operacje pozawojenne sił powietrznych*, Warszawa 2002, s. 22–23.

stania walk. Specyficzną formą działań są operacje budowania pokoju prowadzone z reguły po zakończeniu konfliktu. Ich celem jest umocnienie i utrwalenie rozwiązań politycznych niepozwalających na ponowny rozwój konfliktu, a są one w szczególności związane z przebudową i umocnieniem cywilnej infrastruktury państwa⁷.

W ostatniej dekadzie XX w. misje pokojowe stały się jedną z ważniejszych metod rozwiązywania konfliktów, będąc wyrazem wysiłków wspólnoty międzynarodowej na rzecz utrzymania i budowy bezpiecznego środowiska⁸.

Misje Organizacji Narodów Zjednoczonych

Operacje pokojowe pod egidą ONZ są prowadzone zgodnie z zapisami Karty Narodów Zjednoczonych⁹. Przewiduje ona, że w celu utrzymywania pokoju i bezpieczeństwa na świecie, ONZ dysponuje zestawem środków do zapobiegania agresji i zagrożeniom pokoju, które zostały wymienione w rozdziale VII Karty NZ. Zgodnie z art. 41, „środki te mogą obejmować całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji: kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej, jak również zerwanie stosunków dyplomatycznych”¹⁰.

Rada Bezpieczeństwa ONZ powołuje misję pokojową poprzez wydanie odpowiedniej rezolucji, w której określa charakter, rozmiar, rozmieszczenie personelu, a przede wszystkim mandat danej misji. Kierownictwo nad misją powierzone jest Sekretarzowi Generalnemu ONZ, który zobligowany jest do złożenia Radzie raportu z jej przebiegu oraz wyznaczenia Specjalnego Przedstawiciela sprawującego kontrolę bezpośrednio na miejscu misji. Dodatkowo nad misją nadzór sprawuje utworzony w 1992 roku Departament Operacji Pokojowych ONZ (DPKO), który to w imieniu Sekretarza Generalnego opracowuje wytyczne dla danej misji¹¹. Dla każdej misji ustalany jest budżet, z którego opłacany jest personel i całe zaplecze.

Podstawowa definicja działań na rzecz utrzymania pokoju sformułowana przez DPKO brzmi następująco: „Misje pokojowe są sposobem pomocy krajom dotkniętym konfliktem poprzez stwarzanie warunków do zapewnienia trwałego pokoju. Uczestnicy misji pokojowych ONZ – personel wojskowy i policyjny oraz cywilny z wielu krajów – nadzorują i obserwują przebieg procesów pokojowych, które pojawiają się po zakończeniu konfliktów oraz pomagają ich byłym uczestnikom we wprowadzeniu w życie uzgodnień pokojowych, które podpisali. Tego typu pomoc przybiera różne formy i obejmuje m.in. środki mające na celu wspieranie bezpieczeństwa

⁷ Działania te obejmują zarówno stanowanie i wdrażanie regulacji prawnych, jak i tworzenie warunków umożliwiających docelowe funkcjonowanie społeczeństw w warunkach pokojowych. B. Zdradowski, M. Marszałek, *Operacje pozawojenne...*, *op. cit.*, s. 26–28.

⁸ B. Balcerowicz, *Instrumenty wojskowe w polityce państwa*, <http://www.pl.ism.uw.edu.pl/images/stories/Publikacje/ebiblioteka/balcerowiczInstrumentywojskowe.doc> (dostęp: 31.10.2010).

⁹ Niektórzy autorzy zwracają jednak uwagę na to, że instrument w postaci operacji utrzymania pokoju nie znajduje bezpośredniego odzwierciedlenia w zapisach Karty NZ, stanowiąc raczej środek zaradczy w obliczu potrzeby wspierania wysiłków na rzecz zachowania pokoju w warunkach „zimnej wojny”, który z uwagi na użyteczność zyskał powszechną akceptację. Zob. m.in. I. Popiuk-Rysińska, *Ewolucja operacji pokojowych Narodów Zjednoczonych po zimnej wojnie*, „Stosunki Międzynarodowe” 2003, nr 1–2.

¹⁰ Zob. m.in. http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php (dostęp: 31.10.2010).

¹¹ *Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations – Peacekeeping Best Practices Unit*, DPKO UN 2003.

ludzi, odbudowę zaufania, wprowadzenie ustaleń dotyczących podziału władzy, pomoc w przeprowadzaniu wyborów, umacnianie państwa prawa oraz rozwój gospodarczy i społeczny¹².

Idea misji pokojowych ONZ zakłada, że jej oddziały mogą posiadać tylko lekką broń i używać siły jedynie w obronie własnej¹³. Pomimo że na przestrzeni minionego półwiecza operacje pokojowe przeszły dość znaczącą ewolucję, w wyniku czego złagodzone fundamentalne zasady, tj. zgody stron, bezstronności i niestosowania siły z wyjątkiem samoobrony, czego wyrazem było wykształcenie się operacji nie w pełni konsensualnych, mogących w szczególnych sytuacjach stosować siłę, misje pokojowe Narodów Zjednoczonych zachowały swój „pokojowy i bezstronny” charakter¹⁴.

Ewolucja charakteru misji realizowanych pod auspicjami ONZ umożliwia dokonanie podziału operacji w zależności od charakterystyki podejmowanych działań oraz ich odzwierciedlenia w rozwiązaniach zawartych w Karcie NZ. Na tej podstawie w nauce o stosunkach międzynarodowych wyodrębniono operacje: I, II i III generacji, których cechy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Typologia operacji pokojowych ONZ

	I generacji (tradycyjne operacje utrzymania pokoju)		II generacji (wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju)	III generacji (operacje wymuszania pokoju)
	obserwacyjne	rozdzielające		
Rozdział Karty NZ	rozdział VI (rozwiązane pośrednie między VI a VII)		rozdział VI (częściowo VII)	rozdział VII
Rodzaje działań (mandat)	obserwacja przestrze- gania porozu- mienia o przerwaniu działań meldowanie o naruszeniach porozumienia mediacje między stro- nami	tworzenie i kontrola stref buforo- wych między stronami monitoro- wanie ogra- niczeń w uzbrojeniu stron w określo- nych strefach	zapewnienie bezpie- czeństwa i tymcza- sowej administracji nadzorowanie roz- brojenia i demobili- zacji stron ochrona i nadzoro- wanie wyborów	wymuszanie sankcji zapewnienie bezpieczeń- stwa dla akcji huma- nitarnych interwencja zbrojna przeciw agresji

Źródło: F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 20.

¹² Dokument roboczy w sprawie ochrony ludności cywilnej podczas operacji pokojowych ONZ i organizacji regionalnych, http://www.europarl.europa.eu/intcoop/acp/90_01/pdf/dt_peacekeeping_pl.pdf (dostęp: 31.10.2010).

¹³ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 5174/12: Informacja nadana z DPKO z dnia 03.10.2003 r. – „UN Civil Police personnel will not carry weapons” – informacja ta jest każdorazowo zamieszczana w zaproszeniu do udziału w misjach ONZ. Należy zauważyć, iż znajduje się ona również w innych materiałach ONZ, np. wspomnianym powyżej *Handbook on United Nations...*

¹⁴ I. Popiuk-Rysińska, *Ewolucja operacji pokojowych...*, op. cit.

Udział polskiej Policji w misjach pokojowych ONZ i UE w Afryce

Obecnie ONZ prowadzi 15 operacji pokojowych, z czego 6 na terenie Afryki. Ich lokalizację przedstawia poniższa mapa (rysunek nr 1). Spośród misji na kontynencie afrykańskim tylko w jednej biorą udział polscy policjanci.

Rysunek 1. Rozmieszczenie Misji ONZ w 2011 r.

Źródło: <http://www.un.org/en/peacekeeping/currentops.shtml> (dostęp: 15.01.2011).

Misje Unii Europejskiej

Od wejścia w życie traktatu z Maastricht i powstania Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa jako jednego z filarów Wspólnoty, Unia Europejska aktywnie angażuje się w działania antykrzysowe i zapobieganie konfliktom. Podpisana 19 czerwca 1992 r. deklaracja petersberska była podwaliną we wspólnotowej doktrynie do przeprowadzania przez UE misji zagranicznych. Jej sygnatariuszami były państwa członkowskie Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE). Stanowiła ona zasadniczy krok w procesie przekształcenia tej struktury w ramię obronne Unii Europejskiej. Deklaracja zakładała, że obok pełnienia funkcji obronnych jednostki obronne państw członkowskich pod auspicjami Unii Zachodnioeuropejskiej będą brały udział w misjach humanitarnych, opartych na zasadach utrzymywania pokoju, przeciwdziałając sytuacjom kryzysowym jako siły bojowe uczestniczyć w procesie przywracania pokoju¹⁵. Wspomniana deklaracja stworzyła również możliwość prowadzenia trzech

¹⁵ <http://www.cie.gov.pl/WWW/quest.nsf/0/A3E800DDBE367610C1256E860027E6C3?open> (dostęp: 31.10.2010).

rodzajów operacji (tzw. misje petersberskie). Dotyczyło to akcji o charakterze humanitarnym i ratowniczym, misji utrzymania pokoju oraz działań z zakresu zarządzania kryzysowego włącznie z operacjami przywracania pokoju¹⁶.

Rysunek 2. Misje i operacje Unii Europejskiej – stan na styczeń 2011 r.

Źródło: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en> (dostęp: 15.01.2011).

Art. 21 ust. 2 pkt C Traktatu o UE (TUE) wśród celów aktywności prowadzonej w ramach wspólnej polityki i działań Unii wskazuje „utrzymanie pokoju, zapobieganie konfliktom i umacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych”. Jednocześnie art. 42 ust. 1 w związku z art. 43 ust. 1 TUE tworzy podstawę prawną do podejmowania przez Unię – z zastosowaniem środków wojskowych i cywilnych – wspólnych misji utrzymania pokoju, zapobiegania konfliktom i wzmacniania międzynarodowego bezpieczeństwa.

¹⁶ Szerzej na temat ewolucji kompetencji UE w tym zakresie zob. m.in. Cz. Kącki, *Sily wielonarodowe...*, op. cit., s. 51-62.

Działania takie obejmują wspólne działania rozbrojeniowe, misje humanitarne i ratunkowe, misje wojskowego doradztwa i wsparcia, misje zapobiegania konfliktom i utrzymywania pokoju oraz misje zbrojne służące zarządzaniu kryzysowemu, w tym misje przywracania pokoju i operacje stabilizacji sytuacji po zakończeniu konfliktów. O podjęciu takiej operacji decyduje Rada UE, określając ich cel i zakres, jak również ogólne warunki przeprowadzania. Koordynację cywilnych i wojskowych aspektów tych misji zapewnia Wysoki Przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa w porozumieniu z Komitetem Politycznym i Bezpieczeństwa oraz pod kierunkiem Rady. Warto jednocześnie zauważyć, że Rada może powierzyć przeprowadzenie misji grupie państw członkowskich zainteresowanych takim przedsięwzięciem oraz dysponujących odpowiednimi zdolnościami. W takim przypadku uczestnicy misji uzgadniają – między sobą oraz wspólnie z Wysokim Przedstawicielem Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa – sposób zarządzania misją.

Obecnie UE prowadzi kilkanaście misji oraz operacji militarnych, których lokalizację przedstawia rysunek 2. Polska policja była zaangażowana w misji zaliczonej do grupy Cywilno-Militarnych Operacji Sektora Reform Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w Afryce jako Polski Kontyngent Policyjny Unii Europejskiej wspierający misję Unii Afrykańskiej w Sudanie.

Prawne podstawy udziału polskiej Policji w misjach pokojowych

Podstawą działania polskiej policji na arenie międzynarodowej są przepisy art. 1 ust. 2 pkt 7 oraz ust. 3 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2007 r., nr 43, poz. 277 ze zm.), które wśród podstawowych zadań tej formacji wymieniają: „współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów”, jak również oraz realizację zadań „wynikających z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych”. Szczegółowe rozwiązania dotyczące udziału w misjach zawiera natomiast rozdział 10a wspomnianej ustawy zatytułowany Kontyngenty policyjne wydzielone do realizacji zadań poza granicami państwa¹⁷. Art. 145a niniejszej ustawy stanowi:

„1. Policjant może zostać delegowany do pełnienia służby poza granicami państwa w celu realizacji zadań określonych w art. 1 ust. 2 pkt 7 i ust. 3¹⁸, w kontyngencie policyjnym wydzielonym do udziału w:

- 1) misji pokojowej;
- 2) akcji zapobiegania aktom terroryzmu lub ich skutkom;
- 3) akcji ratowniczej i poszukiwawczej lub humanitarnej;

¹⁷ Rozdział 10a został wprowadzony do ustawy o Policji na podstawie nowelizacji przyjętej 27 lipca 2001 r.

¹⁸ Do podstawowych zadań Policji należą: (...) współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów. (...) Policja realizuje także zadania wynikające z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych, art. 1 ust. 2 pkt 7 i ust. 3 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 ze zm.).

- 4) szkoleniu i ćwiczeniach policyjnych;
- 5) przedsięwzięciach reprezentacyjnych.

2. Delegowanie do pełnienia służby poza granicami państwa oraz przedłużanie czasu delegowania w przypadkach wymienionych w ust. 1 pkt 1 i 2 następuje za pisemną zgodą policjanta.

Procedura doboru policjantów do pełnienia służby w misjach pokojowych tudzież obserwacyjnych przebiega według określonego schematu postępowania. Zgodnie z nim, policjant może być delegowany do pełnienia służby poza granicami państwa, jeżeli kolejno:

- a) złoży oświadczenie o wyrażeniu zgody, o której mowa w art. 145a ust. 2 ustawy,
- b) uzyska pozytywną ocenę predyspozycji do pełnienia służby w kontyngencji policyjnym,
- c) uzyska orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do jej pełnienia oraz podda się szczepieniom ochronnym,
- d) ukończy szkolenie przygotowujące do pełnienia służby w kontyngencie,

We wspomnianym oświadczeniu policjant winien potwierdzić, że zna czas i warunki delegowania do pełnienia służby poza granicami państwa w kontyngencji policyjnym oraz charakter przewidywanych do wykonania zadań. Oceny predyspozycji policjanta do pełnienia służby poza granicami państwa w kontyngencji policyjnym dokonuje Komendant Główny Policji lub – na podstawie jego upoważnienia – komendant wojewódzki (stołeczny) względnie komendant szkoły policyjnej. Przy ocenie predyspozycji uwzględnia się cel skierowania kontyngentu, zakres zadań, obszar jego działania oraz kwalifikacje i umiejętności zawodowe policjanta zapewniające wykonanie zadań określonych dla kontyngentu, a także wymagania, które powinni spełniać policjanci, określone przez organizację międzynarodową lub państwo przyjmujące kontyngent policyjny. Delegowanie policjanta i jego odwołanie z delegowania następuje w formie rozkazu personalnego – odpowiednio – o delegowaniu lub o odwołaniu z delegowania. Policjantowi delegowanemu w kontyngencie policyjnym wydzielonym do udziału w misji pokojowej można – w związku z tym samym delegowaniem – przedłużyć czas delegowania jeden raz na okres nieprzekraczający 6 miesięcy. Do składania wniosku w tej sprawie uprawniony jest dowódca kontyngentu. Nieco inaczej wygląda to w przypadku policjanta zajmującego stanowisko w kierownictwie misji pokojowej. W takiej sytuacji możliwe jest przedłużanie delegowania na okres nieprzekraczający roku, a wniosek w tej sprawie składa w formie pisemnej organ organizacji międzynarodowej, któremu został podporządkowany kontyngent policyjny.

Większe ograniczenia dotyczą funkcjonariuszy uczestniczących w kontyngencie policyjnym wydzielonym do udziału w zadaniach o szczególnym charakterze (zapobieganie atakom terroryzmu lub ich skutkom, akcje ratownicze, poszukiwawcze lub humanitarne, szkolenia i ćwiczenia policyjne, a także przedsięwzięcia reprezentacyjne). W takim przypadku okres delegowania może być przedłużony na pisemny wniosek państwa przyjmującego kontyngent policyjny lub organu organizacji międzynarodowej, któremu został podporządkowany kontyngent policyjny. Prolongowanie następuje na okres do 3 miesięcy. Formą prawną, w jakiej następuje przedłużenie czasu delegowania, jest rozkaz personalny o przedłużeniu delegowania, który

Udział polskiej Policji w misjach pokojowych ONZ i UE w Afryce

powinien wskazywać okres przedłużonego czasu delegowania oraz funkcję sprawowaną przez policjanta¹⁹.

Cała wyżej opisana procedura rozpoczyna się ogłoszeniem o naborze do konkretnej misji lub do grupy ekspertów, którzy będą w przyszłości delegowani do pełnienia służby poza granicami kraju w polskich kontyngentach policyjnych. Tego rodzaju informacja zawiera wymagania, jakie powinni spełniać przyszli uczestnicy misji. Obie misje na kontynencie afrykańskim należały do grupy eksperckich misji policyjnych i oprócz uszczegółowionych wymagań kandydaci wyrażający akces do udziału w tego typu misjach w charakterze ekspertów powinni spełniać następujące kryteria:

A. wymagania podstawowe:

- 1) znajomość języka angielskiego w mowie i piśmie,
- 2) ukończony pozytywnie kurs przygotowania do służby poza granicami kraju tzw. „UN” w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie (nie dotyczy to osób, które już wcześniej uczestniczyły w misjach eksperckich).

B. Wymagania dodatkowe dla kandydatów na poszczególne misje:

- minimum 8 lat stażu służby w policji,
- wiek nieprzekraczający 55 lat,
- doświadczenie w pełnieniu służby w kontyngentach policyjnych (nie dotyczy kandydatów zgłoszonych po raz pierwszy, którzy ukończyli pozytywnie kurs UN),
- bardzo dobra znajomość języka angielskiego lub francuskiego (dotyczy głównie misji na terenie Afryki),
- dobry stan zdrowia,
- unormowana sytuacja osobista/rodzinna,
- posiadanie prawa jazdy co najmniej kategorii B,
- umiejętność pracy w warunkach stresu²⁰

Informacja dotycząca rozpoczętego naboru rozsyłana jest do komend wojewódzkich policji oraz zamieszczana na policyjnych stronach internetowych. W skład kontyngentu mogą wchodzić także pracownicy cywilni policji lub osoby niezatrudnione w policji, ale posiadające specjalistyczne kwalifikacje. Sytuacje tego typu zdarzają się sporadycznie i oczywiście muszą być odpowiednio uzasadnione²¹. Wydatki związane z udziałem kontyngentów policyjnych poza granicami państwa finansowane są z budżetu państwa, w części ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Jeśli

¹⁹ Schemat postępowania w przedmiocie delegowania policjantów przedstawia W. Kotowski w komentarzu do art. 145a ustawy o Policji. W. Kotowski, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2008.

²⁰ Ogłoszenie dotyczy misji przewidzianych na rok 2010/2011 „Rozpoczął się dobór policjantów do udziału w misjach policyjnych/pokojowych w latach 2010/2011 w charakterze ekspertów pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych i Unii Europejskiej. Dobór realizowany jest przez Wydział ds. Kontyngentów Policyjnych i Oficerów Łącznikowych BMWP KGP [Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji – przyp. E.Z.-Ś.] (...) Raporty w powyższej sprawie należy składać do Komendanta Głównego Policji z zachowaniem drogi służbowej w terminach wskazanych przez właściwe komórki kadrowe KWP, SP [Komend Wojewódzkich Policji, Szkół Policji – przyp. E.Z.-Ś.] oraz Biura KGP”. http://gazeta.policja.pl/portal/997/744/53804/Trwa_dobor_policjantow_na_misje_zagraniczne.html (dostęp: 31.10.2010).

²¹ Generalnie w kontyngencie policyjnym wydzielonym do udziału w misji pokojowej można zatrudnić pracownika cywilnego policji, który posiada co najmniej dwuletni staż pracy w jednostkach policji oraz osobę niebędącą pracownikiem policji, która posiada specjalistyczne kwalifikacje. Kwestie związane z zatrudnianiem pracowników cywilnych w kontyngentach policyjnych szerzej omawia W. Kotowski w komentarzu do art.145c ustawy o Policji, W. Kotowski, *Ustawa o Policji..., op. cit.*

środki finansowe na ten cel nie zostały uwzględnione w wymienionym budżecie, zapewnia je Rada Ministrów (art. 145g Ustawy o Policji). Dysponentem tych środków bezpośrednio realizującym wydatki jest Komendant Główny Policji. W konsekwencji obsługę finansową działania kontyngentu policyjnego poza granicami państwa prowadzi Komenda Główna Policji²².

Na zakończenie opisu procedur dotyczących organizacji misji policyjnej warto zwrócić uwagę na akt prawny powołujący dany kontyngent. Zgodnie z art. 145b ust. 1 ustawy, o utworzeniu i likwidacji kontyngentu policyjnego w ramach misji pokojowej rozstrzygają:

- Rada Ministrów w drodze uchwały – w przypadku misji pokojowych,
- minister właściwy do spraw wewnętrznych w drodze zarządzenia – w przypadku akcji zapobiegania aktom terroryzmu lub ich skutkom oraz akcji ratowniczych, poszukiwawczych i humanitarnych;
- komendant główny policji w drodze decyzji – w przypadku szkoleń i ćwiczeń policyjnych lub przedsięwzięć reprezentacyjnych.

Warto zauważyć, że Afryka jest jedynym kontyngentem, w przypadku którego misje powoływane były na podstawie dwóch różnych form aktów prawnych, tj. uchwały Rady Ministrów i zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji²³.

Misje w Afryce

Kontynent afrykański jest jednym z najbardziej uwikłanych w konflikty obszarów na świecie. W latach 1990–2000 działania zbrojne toczyły się w 23 krajach afrykańskich. Dane obrazujące konsekwencje tej sytuacji przedstawiono w opublikowanym w 2007 r. raporcie brytyjskiej organizacji humanitarnej Oxfam oraz dwóch stowarzyszeń pacyfistycznych Safeworld i IANSA. W państwach, w których trwają wojny, umiera średnio o połowę więcej dzieci niż w regionach stabilnych, o 15 procent więcej ludzi cierpi z powodu niedożywienia, a o 20 procent więcej dorosłych nie umie pisać ani czytać. Na jedną osobę przypada ponad dwa razy mniej lekarzy. Dodatkowo konflikty w Afryce pochłaniają 18 miliardów osób rocznie. W wyniku wojen najuboższy kontynent świata stracił w ciągu 15 lat prawie 300 miliardów dolarów, co stanowi niemal równowartość udzielonej mu pomocy²⁴. Odrębną sprawą, niezwykle trudną do oszacowania ze względu na brak podstawowych informacji, jest liczba bezpośrednich ofiar prowadzonych działań.

Przyczyny wybuchu konfliktów są liczne i powiązane ze sobą, co dodatkowo utrudnia określenie i zobrazowanie procesów zachodzących na terytorium danego państwa. Niemniej jednak dość często u ich podłoża znajduje się zróżnicowanie et-

²² http://www.info.policja.pl/portal/inf/871/47732/Misje_pokojowe_informacje_ogolne.html (dostęp: 31.10.2010).

²³ Aktami tymi były: uchwała Rady Ministrów nr 8 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w misji pokojowej obserwatorów ONZ w Republice Liberii (niepublikowana) oraz zarządzenie nr 41 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2005 r. w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w działaniach Unii Europejskiej wspierających misję Unii Afrykańskiej w Sudanie (Dz.Urz. MSWiA nr 14, poz. 53).

²⁴ A. Widzyk, *Stracone miliardy Afryki*, „Rzeczpospolita” z dnia 12.10.2007.

niczne kontynentu²⁵, na które niejednokrotnie nakładają się inne czynniki takie jak: bieda, nierówności społeczne czy dyktatorskie systemy rządów.

Misja w Liberii

Pierwsza wojna domowa w Liberii rozpoczęła się w grudniu 1989 roku i zakończyła objęciem urzędu głowy państwa przez Charlesa Taylora w sierpniu 1997 roku²⁶. Korzenie konfliktu mają związek z historią tego kraju. Liberia została założona w pierwszej połowie XIX wieku przez amerykańskich Murzynów – byłych niewolników repatriowanych nad Zatokę Gwinejską. Rządy elity wywodzącej się z potomków repatriantów trwały ponad 130 lat, a Liberia jako pierwsza republika w Afryce i drugie współczesne państwo murzyńskie po Haiti początkowo należała do najspokojniejszych krajów kontynentu. Z biegiem lat narastały jednak liczne napięcia pomiędzy anglojęzyczną, wyższą warstwą społeczeństwa a przedstawicielami plemion tubylczych, pojawił się także eksploatowany przez niektóre kręgi polityczne czynnik etniczny. Ambicje lokalnych przywódców politycznych i ich dążenia do przejęcia władzy nad złożami diamentów doprowadziły do trwającego 7 lat konfliktu. Wybór Ch. Taylora na prezydenta Liberii położył kres działaniom zbrojnym na szeroką skalę. Za całkowity bilans walk do 1997 r. przyjmuje się ponad 150 tys. zabitych²⁷.

W czasie rządów Charlesa Taylora Liberia stała się centrum nielegalnego handlu narkotykami, bronią i diamentami. Rabunkowa eksploatacja kauczuku i drewna doprowadziła kraj do ruiny gospodarczej. Upadek struktur państwa, katastrofalna sytuacja gospodarcza i niemożność wyegzekwowania prawa sprawiły, że Liberia stała się zagrożeniem nie tylko dla własnych obywateli. Prezydent Taylor w czerwcu 2003 roku został oskarżony przez sąd w Sierra Leone o popełnienie zbrodni wojennych. W lipcu i sierpniu 2003 doszło do kolejnej wojny domowej w tym kraju²⁸. W rezultacie międzynarodowego nacisku Taylor ustąpił ze stanowiska 11 sierpnia 2003 r., natomiast tydzień później w stolicy Ghany Akrze zawarto porozumienie pokojowe kończące konflikt (Comprehensive Accra Peace Accord)²⁹.

Misja Narodów Zjednoczonych w Liberii (UNMIL) została utworzona na mocy Rezolucji Rady Bezpieczeństwa S/RES/1519 z dnia 19 września 2003 r. Jej głównym celem jest koordynacja działań 16 agencji, kilku różnych funduszy i programów Narodów Zjednoczonych działających w Liberii oraz wspieranie ustaleń kończących wieloletnią wojnę domową w tym kraju. Mandat UNMIL obejmuje:

- nadzorowanie wprowadzania zawieszenia broni;
- wspieranie procesu pokojowego;
- wspieranie pomocy humanitarnej i działań na rzecz ochrony prawa człowieka;

²⁵ J. Milewski, *Wojny i konflikty zbrojne w Afryce – wprowadzenie*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, red. J. Milewski, Warszawa 2002, s. 139–141.

²⁶ K. Trzcziński, *Wojny w Liberii i Sierra Leone (1989–2002): geneza, przebieg i następstwa*, Warszawa 2002, s. 55–93.

²⁷ *Idem*, *Problemy stabilizacji w Afryce Zachodniej*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, op. cit., s. 203–211.

²⁸ A. Widzyk, *Stracone miliardy Afryki*, op. cit.

²⁹ B. Górka-Winter, *Interwencja Sił Wielonarodowych w Liberii*, „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2003, nr 56 (160), http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/liberia_08182003.pdf (dostęp: 31.10.2010).

- pomoc w reformie systemu bezpieczeństwa narodowego, w tym szkolenie policji³⁰.

W skład misji wchodzi ponad 50 krajów członkowskich ONZ, w tym Polska. Obecnie funkcję szefa misji (*Special Representative of the Secretary-General and Coordinator of United Nations Operations in Liberia*) pełni mianowana przez Sekretarza Generalnego ONZ Dunka Ellen Margrethe Lřj, natomiast Komisarzem Policji Misji (*Police Commissioner*) UNMIL, a tym samym odpowiedzialnym za komponent policyjny, jest Hindus Gautam Sawang³¹. Obecnie (dane na 30 lipca 2010 roku) komponent policyjny Misji Narodów Zjednoczonych w Liberii liczy 1347 osób, z czego 468 doradców policyjnych, 837 oficerów rozmieszczonych w siedmiu jednostkach policyjnych, 29 oficerów służb więziennych i 13 – służb imigracyjnych. W skład personelu misji wchodzi 203 kobiet. Obecnie personel misji rozmieszczony jest w trzech jednostkach na terenie Monrowii oraz po jednej jednostce w Bong, Grand Bassa, Grand Gedeh i Lofa³².

Polska policja została zaproszona do udziału w UNMIL w październiku 2003 r. Otrzymany ze Stałego Przedstawicielstwa Rzeczypospolitej Polskiej w Nowym Jorku zestaw dokumentów zawierał ogólny schemat misji, opis obecnej sytuacji w Liberii oraz oficjalne zaproszenie do udziału w misji dla trzech polskich oficerów na stanowiska doradcze oraz szkoleniowe. Nadesłana dokumentacja przedstawiała charakterystykę tych dziedzin, do których mieli zostać skierowani polscy policjanci³³. Komponent policyjny UNMIL przeznaczony jest między innymi do wspierania Narodowej Policji Liberyjskiej LNP (*the Liberian National Police*). Policja liberyjska potrzebowała i potrzebuje wsparcia w prawie każdej dziedzinie swojej działalności³⁴. Jakkolwiek do każdego danych statystycznych dotyczących kontynentu afrykańskiego należy podejść z dystansem, warto jednak zwrócić uwagę na ogromne dysproporcje np. rozmieszczenia personelu policyjnego i wysokości miesięcznego wynagrodzenia w stosunku do polskiej rzeczywistości w chwili wysyłania pierwszego polskiego kontyngentu (tabela 2 i 3).

Dane te pokazują trudną sytuację Narodowej Policji w Liberii. Swego rodzaju lekarstwem na niedobory miał być personel UNMIL, w tym polscy policjanci.

Po przeprowadzeniu stosownej procedury z dniem 14 stycznia 2004 delegowano do służby w UNMIL trzech polskich oficerów. Pierwszy polski kontyngent został powołany na mocy Uchwały Rady Ministrów nr 8/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w misji pokojowej obserwatorów ONZ w Republice Liberii³⁵. Misja ta stanowiła poważne

³⁰ W. Hyroń, *Współczesne zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa. Udział Wojska Polskiego w misjach poza granicami kraju. Materiały do zajęć z kształcenia obywatelskiego*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Wychowania i Promocji Obrońności, Warszawa 2008.

³¹ <http://unmil.org/1content.asp?ccat=senioroff&zdoc=1> (dostęp: 31.10.2010).

³² 21st progress report of the Secretary-General on the United Nation Mission in Liberia – 11 August 2010 r. UN Security Council S/2010/429.

³³ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 5174/12 – Informacja ze Stałego Przedstawicielstwa RP w NJ z dnia 19.09.2003 r.

³⁴ *Justice and Security in Liberia – Liberia National Police*, http://unmil.org/documents/Justice_and_Security_Narrative.pdf.

³⁵ „Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w misji pokojowej obserwatorów Organizacji Narodów Zjednoczonych w Republice Liberii. Misja Pokojowa Obserwatorów w Liberii

Udział polskiej Policji w misjach pokojowych ONZ i UE w Afryce

wyzwanie dla polskiej Policji. Było to spowodowane trudnymi warunkami klimatycznymi i sanitarnymi, występującego zagrożenia chorobami tropikalnymi, które znalazło swego rodzaju „potwierdzenie” z uwagi na śmierć dowódcy kontyngentu w wyniku malarii mózgowej (co nastąpiło mimo zaopatrzenia kontyngentu w leki antymalaryczne), jak również konieczności zapewnienia aprowizacji, komunikacji i dostępu do opieki medycznej zwłaszcza w przypadku oddelegowania w głąb kraju. Poważne wyzwania wiązały się także z różnicami kulturowymi w stosunku do społeczności lokalnej oraz wysokim prawdopodobieństwem zakłóceń porządku publicznego w związku z kampanią wyborczą przed wyborami prezydenckimi w październiku 2005 r.³⁶

Tabela 2. Struktura i stan zatrudnienia LNP – 2003 r.

Region	Hrabstwa	Stacje	Personel
Region 1	Monterrado (Hqs)	22	867
	Margibi	3	128
	Bomi	4	36
	Cape Mount	4	42
	Gbarpolu	3	<i>brak danych</i>
Region 2	Grand Bassa (Hqs)	7	64
	Rivercess	2	18
	Sinoe	7	35
Region 3	Bong	9	213
	Nimba	10	201
	Loffa	6	<i>brak danych</i>
Region 4	Grand Geddeh	8	34
	River Gee	1	8
Region 5	Maryland	6	49
	Grand Kru	1	38
ŁĄCZNIE	15 hrabstw	93	1733

Źródło: dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w Archiwum GAP 5174/12 – Informacja ze Stałego Przedstawicielstwa RP w NJ z dnia 19.09.2003 r.

została powołana 9 września 2003 r. przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Celem misji jest współdziałanie w ustanawianiu sprawnie i skutecznie działających służb porządku publicznego poprzez monitorowanie, doradztwo i szkolenie. Powołano liczący 1475 osób kontyngent policyjny, w którego skład będą wchodzić również polscy policjanci. Będzie on przebywał poza granicami państwa nie krócej niż rok. W uchwale określono nazwę, liczebność oraz obszar działania kontyngentu, system kierowania i dowodzenia. Wskazano również organizację międzynarodową, której kontyngent będzie podlegał. Wejście w życie uchwały nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa”, Komunikat po Radzie Ministrów, http://www.poprzedniastrona.premier.gov.pl/archiwum/1937_10740.htm (dostęp: 31.10.2010).

³⁶ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 847x/5.

Tabela 3. Miesięczne wynagrodzenie policjantów w Liberii

Stopień	Miesięczne wynagrodzenie
Colonel	L\$ 1012 (US\$ 20,30)
Lt. Colonel	L\$ 975 (US\$ 19,50)
Major	L\$ 950 (US\$ 19,00)
Captain	L\$ 900 (US\$ 18,00)
Lieutenant	L\$ 875 (US\$ 17,50)
Sergeant	L\$ 850 (US\$ 17,00)
Patrolman/Detective	L\$ 807 (US\$ 16,14)

Źródło: dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w Archiwum GAP 5174/12 – Informacja ze Stałego Przedstawicielstwa RP w NJ z dnia 19.09.2003 r.

Polacy zostali przydzieleni na stanowisko oficera dyżurnego w centrum dowodzenia w Monrowii oraz do służby patrolowej w ramach tzw. *Joint Patrols*³⁷. W jednym ze sprawozdań można znaleźć również informację o pełnieniu przez Polaków obowiązków instruktorów-wykładowców w prowadzonej przy ONZ Akademii Policji Narodowej Liberii³⁸.

Obecnie trwa 12 zmiana Polskiego Kontyngentu Policyjnego, łącznie do chwili obecnej wyjechało 36 polskich policjantów. Rotacja kontyngentu odbywa się co 12 miesięcy w okresie wiosennym. Od początku swojej służby w Liberii polscy policjanci starają się aktywnie uczestniczyć w życiu Liberyjczyków. Angażują się w pomoc dla tamtejszych sierot i najuboższych. III rotacja Polskiego Kontyngentu objęła patronat nad sierocińcem w Monrowii. Członkowie tejże rotacji wystąpili oficjalnie o ustanowienia 11 listopada Dniem Polski na terenie Misji ONZ w Liberii. Z ich inicjatywy zorganizowano wystawę prac plastycznych dzieci z sierocińca wraz ze zbiórką darów³⁹.

Misja w Darfurze

Sudan – największe państwo Afryki – jest krajem od lat wstrząsanym konfliktami zbrojnymi⁴⁰. Oprócz trwającej od 1983 r. (choć walki trwały również wcześniej, tj. w latach 1955–1972, kiedy zawarto porozumienie) wojny na południu kraju⁴¹, w lutym 2003 roku wybuchł konflikt w Darfurze, uznawany przez wielu za jedną z największych katastrof humanitarnych.

³⁷ „Istotnym komponentem UNMIL są siły policyjne IPS (*International Police Service*) w liczbie 1115 oficerów policji reprezentujących 37 krajów członkowskich ONZ. W skład IPS wchodzi również uzbrojone oddziały prewencji (*Former Police Unit*) z Jordanii, Nepalu i Kenii”. Polacy zostali przydzieleni na następujące stanowiska: „jedna osoba jako oficer dyżurny w centrum dowodzenia w Monrowii, dwóch pozostałych do służby patrolowej w ramach tzw. *Joint Patrols*; od maja jeden z nich został przeniesiony do Jednostki Bezpieczeństwa Lotniska w Monrowii”, *ibidem*.

³⁸ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 5174/13.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ G. Michałowska, *Ludobójstwo, zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości w Afryce*, [w:] *Prawo, instytucje i polityka w procesie globalizacji*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2003.

⁴¹ <http://www.unic.un.org/pl/sudan/index.php?id=2> (dostęp: 31.10.2010).

Według szacunków ekspertów, od początku wojny w Darfurze w wyniku zbrojnych starć oraz bezprawnych najazdów na ludność cywilną zginęło około kilkuset tysięcy osób. Stronami konfliktu były z jednej strony ruchy rebelianckie (Ruch Wyzwolenia Sudanu i jego zbrojne ramię – Armia Wyzwolenia Sudanu, Ruch na rzecz Sprawiedliwości i Równości oraz Narodowy Ruch na rzecz Reform i Rozwoju), z drugiej zaś – armia sudańska wraz z arabską milicją džandawid. Miejscowe oddziały rebelianckie wzniciły powstanie przeciwko władzom w Chartumie, oskarżając je o marginalizowanie mieszkańców prowincji Darfur podczas podziału władzy, a tym samym o faworyzowanie plemion arabskich i próbę zmiany struktury demograficznej w regionie⁴². Rząd, który wyraźnie sprzyjał zarabizowaniu prowincji, aktywnie wspierał džandawid finansowo i militarnie. Organizacja ta składa się wyłącznie z członków ludów arabskich i wspólnie z wojskiem sudańskim wielokrotnie, za przyzwoleniem władz państwa dokonywała napadów i czystek etnicznych. Dżandawidzi atakowali tylko wsie zamieszkałe przez Afrykanów, niszcząc doszczętnie całe osady i mordując mieszkańców. Eskalacja konfliktu początkowo nie wzbudzała zainteresowania świata zachodniego, któremu zależało na pomyślnym zakończeniu rozmów pokojowych z Chartumem mających perspektywę zakończenia trwającej dwadzieścia jeden lat wojny w południowym Sudanie⁴³.

Dopiero w drugiej połowie 2004 r. Darfur znalazł się w polu zainteresowania krajów zachodnich oraz organizacji międzynarodowych. Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych uchwaliła pięć rezolucji dotyczących kryzysu darfurskiego (nr 1547, 1564, 1574, 1590 oraz 1593), postanawiając m.in. (rezolucja nr 1590 z dnia 24 marca 2005 r.) o utworzeniu misji ONZ w Sudanie⁴⁴. W rozwiązanie konfliktu w Darfurze zaangażowała się także Unia Afrykańska, która 28 maja 2004 r. podjęła decyzję o utworzeniu misji obserwacyjnej na tym obszarze w celu monitorowania przestrzegania porozumienia humanitarne o zawieszeniu broni podpisanego w Ndżamenie 8 kwietnia 2004 r. Była to misja AMIS, która w październiku 2004 r. została wzmocniona powstaniem na mocy decyzji Rady Pokoju i Bezpieczeństwa Unii Afrykańskiej misji AMIS II. Działania te uzyskały także poparcie Unii Europejskiej, których zwieńczeniem było mianowanie Specjalnego Przedstawiciela Unii Europejskiej w Sudanie oraz przyjęcie wspólnego cywilno-wojskowego działania mającego na celu wsparcie AMIS. Mandat tej misji został zakończony 31 grudnia 2007 r. wraz z przejściem działań na tym terenie przez hybrydową misję Unii Afrykańskiej i Narodów Zjednoczonych UNAMID⁴⁵. Zespół policyjny UE składał się z funkcjonariuszy policji oddelegowanych przez państwa członkowskie, które ponosiły wszystkie koszty związane z wysłaniem swoich funkcjonariuszy, tj. wynagrodzeń, opieki medycznej, dodatkowych świadczeń oraz kosztów podróży.

W związku z przyjęciem przez Radę Unii w lipcu 2005 roku Wspólnego Działania nr 2005/557/WPZiB dotyczącego cywilno-wojskowego wsparcia operacji pro-

⁴² K. Wiatr, *Afrykańskie organizacje humanitarne krytykują misję pokojową w Darfurze*, Portal Spraw Zagranicznych <http://www.psz.pl>, informacja z lipca 2008 (dostęp: 31.10.2010).

⁴³ B. Banaszak, *Wojna w Darfurze*, „Afryka. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego” 2004/2005, nr 20, s. 55-67.

⁴⁴ Wspólne Działanie Rady 2005/557/WPZiB z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie cywilno-wojskowego działania UE wspierającego UA w regionie Darfur w Sudanie, Dz.U. L.97 z 15.4.2005, s. 57.

⁴⁵ <http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=956&lang=EN> (dostęp: 31.10.2010).

wadzonej przez Unię Afrykańską, na podstawie zarządzenia nr 41 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 1 września 2005 r., utworzony został Polski Kontyngent Policyjny Unii Europejskiej wspierający misję Unii Afrykańskiej w Sudanie. Jego celem było wspieranie misji UA w działaniach humanitarnych polegających na odbudowie społeczno-gospodarczego zaufania, a także pomocy w tworzeniu sprawnie i skutecznie działających służb porządku publicznego i ochrony ludności cywilnej w Sudanie⁴⁶. W przypadku naszego kraju zaangażowanie przybrało skromny charakter, w skład kontyngentu bowiem wchodził tylko jeden policjant, który rozpoczął służbę z dniem 7 września 2005 r. Należy jednak pamiętać, że misja ta miała charakter ekspercki, obejmując w szczególności wsparcie policyjnej struktury dowodzenia AMIS II. Wiązało się to z koniecznością skierowania na teren operacji starszych doradców ds. policji z dużym doświadczeniem zawodowym, nie zaś większej liczby szeregowych funkcjonariuszy.

W przypadku Polaków okres pracy na misji wynosił 6 miesięcy, jednak złożono raport o jej przedłużeniu i polski policjant zakończył służbę na terenie Darfuru po upływie roku. Pomimo krytyki misji UE w Darfurze jako całości należy zaznaczyć, że polska policja wysłała jednego z najlepszych naszych „misjantów”. Polski Kontyngent Policyjny UE wspierający UA w Sudanie zakończył swoją działalność po roku, mimo pozytywnych relacji delegowanego oficera. Wynikało to z negatywnego stanowiska komendanta głównego policji odnośnie do celowości dalszego udziału policjantów w sudańskiej operacji. Konkluzje zawarte w tym dokumencie opracowanym w czerwcu 2006 r. koncentrowały się na problemach i zagrożeniach związanych ze służbą w tym kraju: „Ocena służby w Sudanie przedstawiona przez naszego policjanta nie powinna przesłaniać faktów i że jest to teren o wyjątkowo wysokim stopniu zagrożenia. Uciążliwy klimat, choroby tropikalne przy niskim poziomie warunków sanitarno-bytowych stwarzają realne zagrożenie dla zdrowia i życia delegowanych funkcjonariuszy w rejonie działania misji AMIS. Nasuwa się wniosek, że Sudan w chwili obecnej nie jest rejonem, do którego powinniśmy kierować naszych policjantów. (...) Biorąc powyższe pod uwagę, rekomenduje się odstąpić od udzielenia wsparcia dla misji AMIS w Sudanie oraz od udziału ekspertów w pracach tej misji”⁴⁷.

Konsekwencją takiego stanowiska było odrzucenie skierowanego przez ONZ w październiku 2006 r. zaproszenia do udziału polskiej policji w misji UNMIS w Sudanie. W notatce służbowej z dnia 09.10.2006 r. dot. rekrutacji na osiem stanowisk w policji cywilnej w misji UNMIS (Darfur) stwierdzono jednoznacznie: „Mając na względzie fakt, że Afryka nie jest obszarem zainteresowań polskiego MSZ i MSWiA, proponuje się odstąpić od zgłoszenia udziału przedstawicieli polskiej Policji w misji UNMIS”⁴⁸.

Na tym tle warto jednak podkreślić, że mimo iż „polska misja” w Darfurze trwała tylko rok zyskała bardzo dobre oceny w oczach wszystkich członków międzynarodowej społeczności. Polski oficer został zapamiętany jako jeden z najlepszych i najbardziej zaangażowanych funkcjonariuszy policji.

⁴⁶ Zarządzenie nr 41 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2005 r. w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w działaniach Unii Europejskiej wspierających misję Unii Afrykańskiej w Sudanie (Dz.Urz. MSWiA nr 14, poz. 53).

⁴⁷ Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 5174/57.

⁴⁸ *Ibidem*.

Podsumowanie

Kontynent afrykański, pełen sytuacji kryzysowych i konfliktów, jest wyjątkowo niewdzięcznym obszarem działania dla międzynarodowych operacji pokojowych. Mozaika etniczna i religijna oraz trudne z europejskiego punktu widzenia warunki klimatyczne i sanitarne w połączeniu ze stosunkowo peryferyjnym położeniem w relacjach międzynarodowych – są czynnikami zniechęcającymi państwa zachodnie do angażowania się w tamtejsze konflikty. Jak pokazuje doświadczenie, z reguły dopiero przybieranie przez waśnie ekstremalnych form aż do masowych mordów, może stać się impulsem do podjęcia działań wykraczających poza protesty i apele.

Polskie zaangażowanie w misjach policyjnych na terenie Afryki trudno ocenić jako znaczące. Polscy policjanci w chwili obecnej zaangażowani są tylko w działania w Liberii. Druga operacja, Darfur, okazała się jedynie krótkim epizodem. Warto jednak zauważyć, że tak skromny udział nie wynika z negatywnej oceny służby Polaków. Świadczą o tym liczne zaproszenia do udziału w kolejnych operacjach. W tym kontekście warto wspomnieć, że w samym tylko 2005 roku Polska otrzymała zaproszenia do udziału w dwóch operacjach. Oprócz wspomnianego już unijnego wsparcia dla AMIS II, drugie dotyczyło uczestnictwa w misji EUPOL – Kinshasa organizowanej pod egidą Unii Europejskiej mającej na celu wsparcie procesu pokojowego w Demokratycznej Republice Konga. Miała ona mieć charakter szkoleniowy na rzecz kongijskiej policji. Jednakże ze względu na brak odpowiednio wykwalifikowanego i przygotowanego do pracy w warunkach panujących w Demokratycznej Republice Konga personelu, polska policja odmówiła udziału w tej operacji⁴⁹. Bodźcem do podjęcia niewątpliwie trudnego wyzwania nie stało się nawet to, że priorytetem Unii Europejskiej jest utrzymanie pokoju i stabilizacja na Bałkanach i w bezpośrednim geograficznym sąsiedztwie Unii⁵⁰.

Biorąc pod uwagę wszystkie misje policyjne, w których uczestniczą polscy policjanci, na przestrzeni kilkunastu lat widać, jak zmienił się charakter misji policyjnych z udziałem Polaków. O ile początkowo wszystkie prowadzone były pod egidą ONZ, następnie z udziałem Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, o tyle obecnie coraz większe znaczenie ma udział w operacjach prowadzonych przez UE (obecnie tylko misja w Liberii jest pod egidą ONZ). Udział w misjach unijnych wiąże się z reguły z koniecznością zaangażowania przynajmniej w pewnym zakresie własnych środków finansowych przez kraj uczestniczący w operacji. Zważywszy na niełatwą sytuację budżetową naszego kraju, a w szczególności polskiej policji, trudno zatem się dziwić, że niewielkie środki przeznaczone na udział w misjach w pierwszym rządzie kierowane są na działania na obszarach położonych w bliższym sąsiedztwie naszego kraju.

⁴⁹ Ł. Kulesa, *Operacje pokojowe w Afryce – implikacje dla Polski*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Biuletyn Nr 61 (306), 2005.

⁵⁰ Kryteria operacji pokojowych UE w Demokratycznej Republice Konga – Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie kryteriów operacji pokojowych UE w Demokratycznej Republice Konga – P6_TA(2006)0111.

Bibliografia

- Balcerowicz B., *Instrumenty wojskowe w polityce państwa*, <http://www.pl.ism.uw.edu.pl/images/stories/Publikacje/ebiblioteka/balcerowiczInstrumentywojskowe.doc>.
- Banaszak B., *Wojna w Darfurze*, „Afryka. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego” 2004/2005, nr 20.
- Ciechanowski G., *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010.
- Gągor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999.
- Górka-Winter B., *Interwencja Sił Wielonarodowych w Liberii*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, „Biuletyn” 2003, nr 56 (160).
- Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations – Peacekeeping Best Practices Unit*, DPKO UN 2003.
- Hyroń W., *Współczesne zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa. Udział Wojska Polskiego w misjach poza granicami kraju. Materiały do zajęć z kształcenia obywatelskiego*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Wychowania i Promocji Obronności, Warszawa 2008.
- Kącki Cz., *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003.
- Kotowski W., *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Kulesa Ł., *Operacje pokojowe w Afryce – implikacje dla Polski*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, „Biuletyn” 2005, nr 61 (306).
- Michałowska G., *Ludobójstwo, zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości w Afryce*, [w:] *Prawo, instytucje i polityka w procesie globalizacji*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Warszawa 2003.
- Milewski J., *Wojny i konflikty zbrojne w Afryce – wprowadzenie*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, red. J. Milewski, Warszawa 2002, s. 139–141.
- Popiuk-Rysińska I., *Ewolucja operacji pokojowych Narodów Zjednoczonych po zimnej wojnie*, „Stosunki Międzynarodowe” 2003, nr 1–2.
- Trzciniński K., *Wojny w Liberii i Sierra Leone (1989–2002): geneza, przebieg i następstwa*, Warszawa 2002.
- Trzciniński K., *Problemy stabilizacji w Afryce Zachodniej*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, red. J. Milewski, Warszawa 2002.
- Wiatr K., *Afrykańskie organizacje humanitarne krytykują misję pokojową w Darfurze*, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl>.
- Widzyk A., *Stracone miliardy Afryki*, „Rzeczpospolita” z 12.10.2007.
- Zdrowski B., Marszałek M., *Operacje pozawojenne sił powietrznych*, Warszawa 2002.
- Dokumentacja archiwalna Głównego Archiwum Policji Komendy Głównej Policji, nr akt w GAP 5174/12, 5174/13, 5174/57, 847x/5, 21st progress report of the Secretary-General on the United Nation Mission In Liberia – 11 August 2010 r. UN Security Council S/2010/429.

Udział polskiej Policji w misjach pokojowych ONZ i UE w Afryce

Kryteria operacji pokojowych UE w Demokratycznej Republice Konga – Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie kryteriów operacji pokojowych UE w Demokratycznej Republice Konga – P6_TA(2006)0111.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 ze zm.

Wspólne Działanie Rady 2005/557/WPZiB z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie cywilno-wojskowego działania UE wspierającego UA w regionie Darfur w Sudanie, Dz.U.L. Nr 97 z 15.4.2005.

Zarządzenie Nr 41 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2005 r. w sprawie utworzenia kontyngentu policyjnego wydzielonego do udziału w działaniach Unii Europejskiej wspierających misję Unii Afrykańskiej w Sudanie, Dz.Urz. MSWiA Nr 14, poz. 53.

Strony internetowe

<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=956&lang=EN>.

<http://www.rezerwa.eth.pl/index.php?go=E05>.

<http://skmponz.w.interia.pl/misje.htm>.

<http://www.dawodu.com/omoigui27.htm>.

http://www.info.policja.pl/portal/inf/871/47732/Misje_pokojowe__informacje_ogolne.html.

<http://www.cie.gov.pl/WWW/quest.nsf/0/A3E800DDBE367610C1256E860027E6C3?open>.

http://www.europarl.europa.eu/intcoop/acp/90_01/pdf/dt_peacekeeping_pl.pdf.

http://gazeta.policja.pl/portal/997/744/53804/Trwa_dobor_policjantow_na_misje_zagraniczne.html.

<http://unmil.org/>.

<http://www.unic.un.org.pl/>.